

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çevrimiçi Temel Eğitimi Bilgilendirme Kitapçığı

Modül 2
Toplumsal Cinsiyetin Temel Kavramları

Modül 2 : Toplumsal Cinsiyetin Temel Kavramları

Toplumsal cinsiyet doğduğumuz andan itibaren karşılaştığımız bir olgudur. Bir bebeğin dünyaya geleceği haberi alındığı ilk günden itibaren toplumsal cinsiyet hayatını etkilemeye başlamaktadır. Bebeğin cinsiyeti birçok aile için çok önem atfedilen, bunun için cinsiyet öğrenme partileri bile düzenlenen, bebek dünyaya gelmeden kullanacağı eşyaların rengine kadar etki eden bir durumdur. Toplumsal cinsiyet, bazı beklentilerin belirli cinsiyet kimlikleriyle ilişkilendirilmesi, belirli sorumlulukların sadece bazı cinsiyetlere atanması, bu cinsiyet kimliklerine dair kalıp yargılar, ön yargılar ve hatta ayrımcılığın üretilmesi toplumsal cinsiyet kavramının en sık karşılaştığımız formlarıdır. Bebeklik çağında her ne kadar bu durum masum gözükse de toplumsal cinsiyet kişilerin bebekliklerinden yetişkinliklerine, hobilerinden yetkinliklerine birçok konuyu doğrudan etkilemektedir. Örneğin kız çocuklarının bebeklerle, oğlan çocuklarının arabalarla oynaması gerektiği kalıp yargısı günün sonunda aile fertlerinin kız çocuklarına oyuncak bebek, oğlan çocuklarına arabalar alınmasıyla sonuçlanmakta ve çocuklar toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıkla ilk burada tanışmaktadır. Sadece belirli tür oyuncakların çocukların ilgi ve alakalarından bağımsız olarak oğlan veya kız çocuklarına alınması toplumsal cinsiyet normları ve rolleri ile ilgilidir. Örneğin her ne kadar kız çocuklarına peluş oyuncaklar hediye etmek veya onları oyuncak ütüyle oynamaya teşvik etmek masum gözükse de bu davranışların altında kız çocuklarının erişkinliklerinde bakım emeği vereceği ve onları bu geleceğe hazırlama kalıp yargısına dayanmaktadır. Bu durum oğlan çocukları için de yapılan seçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Halbuki her cinsiyetten bebek ve çocuk çok farklı oyuncaklarla oynayabilir, yaşları ilerledikçe kendi oyuncakları konusunda ilgi ve alakaları doğrultusunda daha fazla söz sahibi olabilmektedir. Oyuncaklar sadece bir örnektir. Zaman ilerledikçe oynanan oyunlar, hobiler, meslekler ve hatta zevkler bile toplumsal cinsiyetle ilgili kalıp yargılarına göre şekillenmektedir. Bu süreçte kişilerin zevkleri, kabiliyetleri ve ilgi alanları ikinci plana atılmaktadır. Hatta bu görünmeyen duvarları aşmak isteyen kişilerin motivasyonları kırılarak toplumdaki en büyük ayrımcılık türlerinden biri olan toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ortaya çıkmaktadır. Bahsedilen bu durumları aşağıda veriler üzerinden detaylı bir şekilde görebilirsiniz.

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Veri Çalışması

Yıllara göre ortaöğretim seviyesi için okula gitme verileri aşağıdadır. Veriler değerlendirildiğinde görülüyor ki kız çocuklarının okula gitme oranı uzun yıllar boyunca oğlan çocuklarının gerisinde kalmıştır. Ancak, 2000'li yıllara gelindiğinde kız çocuklarının okula gitme oranının artmasını hedefleyen kampanyalar ve politikalarla birlikte bu durum değişim göstermektedir.

Öğretim Yılı	Ortaöğretim (Lise) %		
	Toplam	Oğlan	Kız
2000 - 2001	43,9	48,3	39,2
2001 - 2002	48,1	53,0	43,0
2002 - 2003	50,6	55,7	45,2
2003 - 2004	53,4	58,0	48,5
2004 - 2005	54,9	59,1	50,5
2005 - 2006	56,6	61,1	52,0
2006 - 2007	56,5	60,7	52,2
2007 - 2008	58,6	61,2	55,8
2008 - 2009	58,5	60,6	56,3
2009 - 2010	65,0	67,6	62,2
2010 - 2011	66,1	68,2	63,9
2011 - 2012	67,4	68,5	66,1
2012 - 2013	70,1	70,8	69,3
2013 - 2014	76,7	77,2	76,1
2014 - 2015	79,4	79,5	79,3
2015 - 2016	79,8	79,4	80,2
2016 - 2017	82,5	82,7	82,4
2017 - 2018	83,6	83,8	83,4
2018 - 2019	84,2	84,5	83,9
2019 - 2020	85,0	85,2	84,9
2020 - 2021	87,9	88,1	87,8
2021 - 2022	89,7	90,0	89,3

Farklı alanlardaki kadın-erkek öğrenci oranlarının verileri aşağıdadır. Bir önceki veriler kapsamında yaptığımız değerlendirmede kız çocuklarının eğitime erişiminin arttığını söylemiştik. Ancak, bu durum üniversite tercihlerinde kadınların oranının çocuk bakımı, sosyal hizmet veya eğitim gibi bakım emeği odaklı alanlarda erkeklerin oranlarının mühendislik gibi alanlarda yüksek olmasıyla eşitsizlikler sistemini değerlendirmemiz mümkündür.

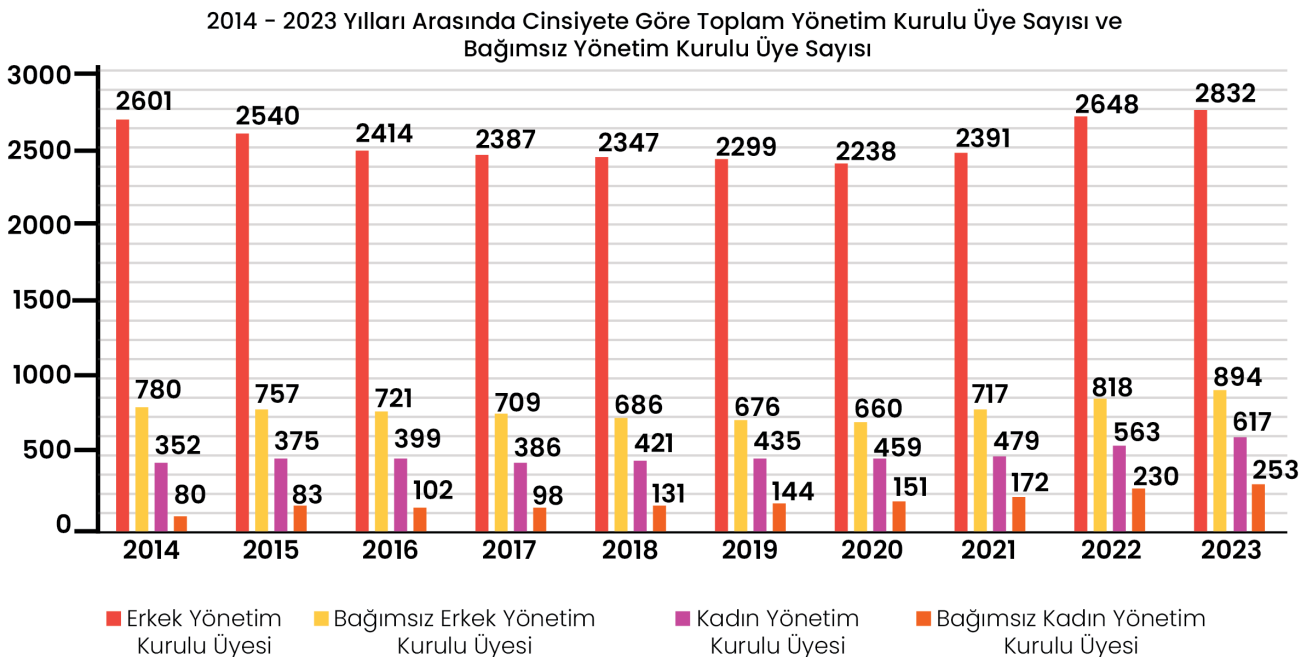
Meslekler	Oğlan	Kız
Bilişim ve İletişim Teknolojileri	68,82	31,18
Biyoloji	31,15	68,85
Fizik	63,76	36,24
Kimya	34,47	65,53
Matematik ve İstatistik	51,13	48,87
Eğitim Bilimleri	38,78	61,22
Hukuk	47,26	52,74
İşletme - Yönetim	57,68	42,32
İnşaat	82,91	17,09
Mimarlık	41,57	58,43
Elektrik - Elektronik	79,59	20,41
Makine Mühendisliği	85,36	14,64
Çocuk Bakımı - Gelişimi	7,59	92,41
Sosyal Hizmet	21,86	78,14
Sağlık Bilimleri	34,57	65,43
İlahiyat	37,62	62,38
Felsefe	45,66	54,34
Tarih ve Arkeoloji	61,90	38,10
Yabancı Diller	34,04	65,96
Sanat Bölümleri	44,67	55,33
Gazetecilik	52,56	47,44
Kütüphane ve Arşivcilik	38,59	61,41
Ekonomi	56,10	43,90
Psikoloji	22,23	77,77
Siyaset Bilimi	59,49	40,51
Sosyoloji	36,90	63,10
Tarım, ormancılık ve veterinerlik	64,21	35,79

Ekonomik hayata katılımı ilgili verilere toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden bakıldığında eşitsizliklerin bu alanda da devam ettiğini görmekteyiz. İşgücüne katılım oranlarının düşük olma nedenlerinden biri olan ev işleriyle meşgul olma en çarpıcı verilerden bir tanesidir. Türkiye’de yaklaşık 10 milyon kişi ev işiyle meşgul olduğu için profesyonel bir işte çalışmamaktadır. Nitekim, verinin cinsiyet kırılımına bakıldığında kadınların sayısı 10 milyona yakinken erkeklerin binin altında kalmaktadır. Görüldüğü üzere işgücüne katılamayanların tamamı neredeyse kadınlardan oluşmaktadır.

	Toplam	Erkek	Kadın
İşgücüne dahil olmayanlar	30.634.000	9.420.000	21.215.000
İş bulma ümidi olmayanlar	1.671.000	760.000	911.000
İşbaşı yapabilecek olup iş aramayanlar	1.407.000	452.000	955.000
İş arayıp işbaşı yapamayacak olanlar	135.000	53.000	81.000
Ev işleriyle meşgul	9.264.000	0	9.264.000
Eğitim/ Öğretim	4.554.000	2.022.000	2.532.000
Emekli	5.182.000	3.880.000	1.302.000
Çalışamaz halde	5.326.000	1.695.000	3.631.000
Diğer	3.095.000	557.000	2.538.000

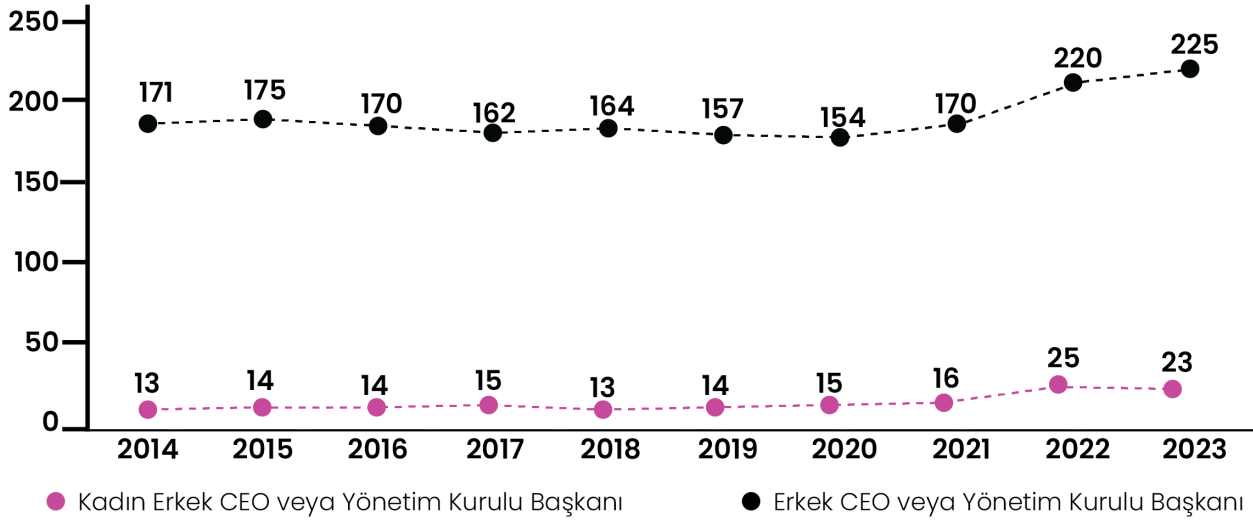
Peki, kadınların işgücüne dahil olduktan sonra yaşadığı eşitsizlikler nelerdir?

Bu konuda en sık karşımıza çıkan örnek kadınların kariyer basamaklarında yükselmeleri önündeki engellerdir. Örneğin Borsa İstanbul’da faaliyet gösteren şirketlerin yönetim kurullarına bakalım. Bu kurullarda görev alan yöneticilerin cinsiyete göre dağılımlarını aşağıda görebilirsiniz. Bu veri kapsamında özellikle üst düzey seviye yöneticilikle kadınların temsil oranının %30’a bile ulaşmadığı görülmektedir.

Ünvan seviyesini biraz daha yükseltip CEO-Yönetim Kurulu başkanı seviyesinde cinsiyet kırılımlarına bakıldığında, cinsiyetler arasında daha keskin bir uçurumla karşılaşmaktayız. Bu veriler işgücüne dahil olma bariyerlerinin üstesinden gelinse dahi kadınların iş yaşamında yükselme süreçlerinde önlerinde aşılması gereken çok ciddi engellerin olduğunu göstermektedir.

2014 - 2023 Yılları Arasında Yönetim Kurulunda Yer Alan Kadın ve Erkek CEO veya Yönetim Kurulu Başkanı Sayısı

Toplumsal Cinsiyet Temel Kavramları

Toplumsal Cinsiyet: Kadın ve erkek olmakla ilişkili sosyal özellikleri ve ilişkileri ifade eder. Bu nitelikler, fırsatlar ve ilişkiler sosyal olarak inşa edilir ve sosyalleşme yoluyla öğrenilir. Bunlar bağlama/zamana özgüdür ve değişebilir. Bu kavram ile tanımlanan durum belirli bir bağlamda bir kadın veya erkekte beklenen, izin verilen ve değer verilen şeyleri belirler. Bu nedenle çoğu toplumda kadınlar ve erkekler arasında verilen sorumluluklar, üstlenilen faaliyetler, kaynaklara erişim ve kaynaklar üzerindeki kontrol ile karar alma fırsatları açısından farklılıklar ve eşitsizlikler vardır.

(Atanmış) cinsiyet: İnsanları kadın veya erkek olarak tanımlamaya kaynaklık eden biyolojik ve fizyolojik özellikler.

Cinsiyet kimliği: Her bireyin derinden hissettiği içsel ve bireysel cinsiyet deneyimidir. Doğumda atanan cinsiyete karşılık gelebilir veya gelmeyebilir.

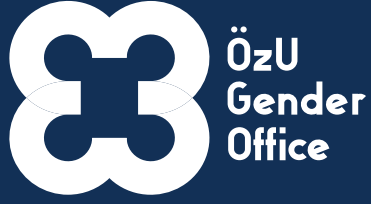
Cinsel yönelim: Her bireyin farklı cinsiyetten, aynı cinsiyetten veya birden fazla cinsiyetten bireylere karşı duyduğu duygusal ve/ya cinsel çekimi ifade eder.

Cinsiyet ifadesi: İnsanların kendi cinsiyet kimliklerinin dışavurumu ve başkaları tarafından algılanan cinsiyet kimliğidir. Kişinin cinsiyet kimliğini dünyaya nasıl sergilediği ile ilgilidir.

Toplumsal cinsiyete dair temel kavramların yanında farklı kaynaklara da erişmek için ÖZÜ Gender Office sayfasını ziyaret edebilirsiniz. <https://genderoffice.ozyegin.edu.tr>

ÖzÜ
Gender
Office

genderoffice.ozyegin.edu.tr
gender.office@ozyegin.edu.tr

—ÖZYEĞİN—
—ÜNİVERSİTESİ—

Nişantepe Mah. Orman Sok. No: 34-36,
34794 Alemdağ - Çekmeköy/İstanbul
T. 0216 564 95 64

E-posta: tanitim@ozyegin.edu.tr
www.ozyegin.edu.tr